

บทอาขยานภาษาไทย
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓

นิราศภูเขาทอง

มาถึงบางครุณีทวีโศก
ไอ้สุธาหนาแน่นเป็นแผ่นดิน
เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก็เท่านี้
ล้วนหนามหนีบเจ็บแสบคับแคบใจ
ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า
เดี๋ยวนี้มอญถอนไรจุกเหมือนตุ๊กตา
ไอ้สามัญผันแปรไม่แท้เที่ยง
นี่หรือจิตคิดหมายมีหลายใจ
ถึงบางพุดพุดดีเป็นศรีศักดิ์
แม้พุดชั่วตัวตายทำลายมิตร

ยามวิโยคยากใจให้สะอื้น
ถึงสี่หมื่นสองแสนทั้งแดนไตร
ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย
เหมือนนกไร่ร้างเร่อยู่เอกา
ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
ทั้งผิดหน้าจับเขมาเหมือนชาวไทย
เหมือนอย่างเยี่ยงชายหญิงทิ้งวิสัย
ที่จิตใครจะเป็นหนึ่งอย่าพึงคิด
มีคนรักรสด้อยอร่อยจิต
จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพุดจา

โคลงโลกนิติ

พระสมุทรสุดลือกถื่น	คณนา
สายคิ่งทิ่งทอดมา	หยั่งได้
เขาสูงอาจวัดวา	กำหนด
จิตมนุษย์นี้ไซ้ไร	ยากแท้หยั่งถึง
ก้านบัวบอกถือกถื่น	ชลธาร
มารยาทส่อสันดาน	ชาติเชื้อ
โศคนลาดเพราะคำขาน	ควรทราบ
หย่อมหญ้าเหี่ยวแห้งเรื้อ	บอกร้ายแสดงดิน
โคควายวายชีพได้	เขาหนั่ง
เป็นสิ่งเป็นอันยัง	อยู่ไซ้ไร
คนเค็ดดับสูญสัง-	ขาร่าง
เป็นชื่อเป็นเสียงได้	แต่ร้ายกับดี
เพื่อนกิน สิ้นทรัพย์แล้ว	แขนงหนี
หาง่าย หลายหมื่นมี	มากได้
เพื่อนตาย ถ้ายแทนชี-	วาอาคม
หากยาก ฝากผีไซ้	ยากแท้จักหา

พระสุริโยทัยขาดคอช้าง

บังอรอักรเรศผู้	พิสมย์ ท่านนา
นามพระสุริโยทัย	ออกอ้าง
ทรงเครื่องยุทธพิไชย	เช่นอุป- ราชแฮ
เถลิงคชาธารกว้าง	ควบเข้าขบวนไคล

พลไกรกองนำเร้า	โรมรัน กันเฮย
ช้างพระเจ้าแปรประจัญ	คชไ้
สารทรงชวดเซผัน	หลังเด่น เติลิดแฮ
เตลงจับคชไ้ไกล่	หวัดทำยคชาธาร

นงคราญองค์เอกแก้ว	กระษัตริย์
มานมนัสกัตเวที	ยั้งล้ำ
เกรงพระราชสามี	มลายพระ ชนม์เฮย
จับคเชนทรเช่นค้ำ	สะอึกสู้คัสกร

ขุนมอญร้อนง้าวฟาด	ฉลาดะ
ขาดแล่งตราบอระ	หрубคั้น
โอรสรีบกันพระ	ศพสู้ นครแฮ
สูญชีพไปสูญสิ้น	พจน์ผู้สรรเสริญ

บทเสภาสามัคคีเสวก ตอน วิสวกรรมา

อันชาติใดไร้ศานตีสุขสงบ
ณ ชาตินั้นนรชนไม่สนใจ
แต่ชาติใดรุ่งเรืองเมืองสงบ
ย่อมจำนงศิลปะ่างงาม
อันชาติใดไร้ช่างชำนาญศิลป์
ใครใครเห็นไม่เป็นที่จำเริญตา

ศิลปกรรมนำใจให้สร้าง โศก
จำเริญตาพาใจให้สบาย
แม้ผู้ใดไม่นิยมชมสิ่งงาม
เพราะขาดเครื่องระงับดับรำคาญ
เพราะการช่างนี้สำคัญอันพิเศษ
จึงยกย่องศิลปกรรมนั้นทั่วไป

ต้องมัวรบราญรอนหาผ่อนไม่
ในศิลปะวิไลละวาดงาม
ว่างการรบอริพลอันสิ้นหลาม
เพื่ออร่ามเรื่องระยับประดับประดา
เหมือนนารินไร้โฉมบรรโลมสง่า
เขาจะพากันเหย้าให้อับอาย
ช่วยบรรเทาทุกข์ในโลกให้เหือดหาย
อีกร่างกายก็จะพลอยสุขสราญ
เมื่อถึงยามเส้าอราน่าสงสาร
โอสถใดจะสมานซึ่งดวงใจ
ทุกประเทศนานาทั้งน้อยใหญ่
ศรีวิไลวิลาสดีเป็นศรีเมือง

อิสรญาณภามิต

ชายข่าวเปลือกหญิงข่าวสารโบราณว่า น้ำพึ่งเรือเสื่อพึ่งป่าอัมมาลัย

เราก็จิตคิดดูเล่าเขาก็ใจ

รักกันไว้ดีกว่าซังระวังการ

ผู้ใดดีดีต่ออย่าก่อกิจ

ผู้ใดผิดผ่อนพักอย่าหักหาญ

สิบดีก็ไม่ถึงกับถึงพาล

เป็นชายชาญอย่าเพื่อคาดประมาทชาย

รักสั้นนั้นให้รู้อยู่เพียงสั้น

รักยาวนานอย่าให้เย็นเกินกฎหมาย

มิใช่ตายแต่เขาเราก็ตาย

แหงนดูฟ้าอย่าให้อายแก่เทวดา

อย่าดูถูกบุญกรรมว่าทำน้อย

น้ำตาลข้อยมากเมื่อไรได้หนักหนา

อย่านอนเปล่าเอากระจกยกออกมา

ส่องดูหน้า หนึ่งแล้วจึงนอน

บทพากย์เอราวัณ

อินทรชิตบิดเบือนกายิน	เหมือนองค์อมรินทร์
ทรงคชเอราวัณ	
ช้างนิรมิตฤทธิ์แรงแข็งขัน	เพื่อปกป้องผิวพรรณ
สี่สังข์สะอาดโอพาร์	
สามสิบสามเศียร โสภา	เศียรหนึ่งเจ็ดงา
<u>คังเพชรรัตนรุจี</u>	
งาหนึ่งเจ็ด โบกขรณี	สระหนึ่งย่อมมี
เจ็ดกออุบลบันดาล	
กอหนึ่งเจ็ดดอกดวงมालย์	ดอกหนึ่งแบ่งบาน
มีกลีบได้เจ็ดกลีบผกา	
กลีบหนึ่งมีเทพธิดา	เจ็ดองค์โสภา
แน่นน้อยลำพานงพาล	
นางหนึ่งย่อมมีบริวาร	อีกเจ็ดเขาวมालย์
<u>ล้วนรูปนิรมิตมารยา</u>	
จับระบาร่ำร้ายสายหา	ชำเถืองหางตา
ทำที่ดั่งเทพอัปสร	
มีวิมานแก้วงามบวร	ทุกเทศกุญชร
คังเวไซยันต์อมรินทร์	

พระอภัยมณี ตอน พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร

พระโณมขององค์อภัยมณีนาถ
เหล่าฉลามล้วนฉลามตามกันมา
ฉลามอยู่คู่ฉลามไม่จากคู่
ฝูงพิมพาพาฝูงเข้าแฝงวน
กระโห้เรียงเคียงกระโห้ขึ้น โบกหาง
มังกรเกี่ยวเลี้ยวลอดคอคมังก
ฝูงม้าน้ำทำท่าเหมือนม้าแผ่นดิน
ตะเพียนทองท่องน้ำนำตะเพียน
เห็นละมေးเกาะเขาเขียวช่อม
จะเหลียวซ้ายสายสมุทรสุดสายตา
จะเหลียวดูสุริย์แสงเข้าแฝงเมฆ
ฟังสำเนียงเสียงคลื่นดังกรีน โครม

เพลินประพาสพิศดูหมู่มัจฉา
ค่อยเคลื่อนคลาศล้ายคล้ายในสายชล
ขึ้นฟองฟู่ฟองฟองละอองฝน
บ้างผุดพ่นฟองน้ำบ้างคำจร
ลอยสล้างกลางกระแสนแลสลอน
ประชุมซ่อนแฝงชลขึ้นวนเวียน
ขึ้นลอยเล่นเลี้ยวลัดฉวัดเฉวียน
คายนเดียวดูเพลินจนเกินมา
โขดตะกุ่มเคียงเคียงเรียงรูกา
จะแลขวาควันคลุ้มคลุ้มโพยม
ให้วิเวกวาดองค์พระทรงโณม
ยิ่งทุกข์โทมนัสในฤทัยทวี

บทอาขยานภาษาไทย
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖

นมัสการมาตาปิตุคุณ

ข้าขอนบชนกคุณ	ชนนีเป็นเค้ามูล
ผู้กอบบุญคุณพูน	ผดุงจวบเจริญวัย
พุ่มพื้ทระนุถนอม	บ บำราศนิราไกล
แสนยากเท่าไรไร	บ คิद्यากลำบากกาย
ตราทนระคนทุกซ์	ถนอมเลี้ยง ฤ ฐูว้าย
ปกป้องซึ่งอันตราย	จนได้รอดเป็นกายา
เปรียบหนักชนกคุณ	ชนนีกคือภูผา
ใหญ่พื้นพสุณธรา	ก็ บ เทียบ บ เทียมทัน
เหลือที่จะแทนทด	จะสนองคุณนันต์
แท้นุชไนยอัน	อุดมเลิศประเสริฐคุณ

นมัสการอาจารย์คุณ

อนึ่งข้ากำนับน้อม	ต่อพระครูผู้การุญ
โอบเอื้อและเจือจุน	อนุศาสน์ทุกสิ่งสรรพ
ยัง บ ทราบก็ได้ทราบ	ทั้งบุญบาปทุกสิ่งอัน
ชี้แจงและแบ่งปัน	ขยายอัตถ์ให้ชัดเจน
จิตมากด้วยเมตตา	และกรุณา บ เอียงเอน
เหมือนท่านมาแกลิ่งเกณฑ์	ให้น้ลาดและแหลมคม
ขจัดเขลาบรรเทาโม-	หะจิตมืดที่งุนงม
กังขา ณ อารมณ์	ก็สว่างกระจ่างใจ
คุณส่วนนี้ควรนับ	ถือว่าเลิศ ณ แคนไตร
ควรนึกและตรึกใน	จิตน้อมนิยมชม

อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง

ว่าพลางทางชมคณานก	โผนผกจับไม้ยังมี
เบญจวรรณจับวัลย์ชาติ	เหมือนวันที่ไกลสามสุคามา
นางนวลจับนางนวลนอน	เหมือนพีแนบนวลสมรจินตหรา
จากพรากจับจากจันรรจา	เหมือนจากนางสการะวาตี
แขกเต้าจับเต้าร้างร้อง	เหมือนร้างห้องมาหยารัศมี
นกแก้วจับแก้วพาที	เหมือนแก้วที่ทิ้งสามสังคามา
ตระเวนไพรร่อนร้องตระเวนไพร	เหมือนเวรใดให้นิราศเสนาหา
เค้าโมงจับโมงอยู่เอกา	เหมือนพินับโมงมาเมื่อไกลนาง
คับแคจับแคสันโดยเดี่ยว	เหมือนเปล่าเปลี่ยวคับใจในไพรกว้าง
ชมวิหคณกไม่ไปตามทาง	คะนึ่งนางพลางรบโยธี

มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี

“...จึงตรัสว่าไอ้ไอ้เวลาปานฉะนี้เอ๋ย จะมีดิ๊กคั้น จวนจะสิ้นคั้นก่อนรุ่งไปเสียแล้วหรืออะไร
ไม่รู้เลย พระพายรำเพยพัดมารีเรือยอยู่เฉื่อยฉิว ออกแม่น้ำให้อ่อนหิวสุดละห้อยทั้งดาวเดือน
ก็เคลื่อนคล้อยลงกลับไม้ สุดที่แม่จะติดตามเจ้าไปในยามนี้ ฝูงลิงค่างบ้างชะนีที่นอนหลับ
ก็กลิ้งกลับเกลือกตัวอยู่ยั่วเย้า ทั้งนกหกก็จ้วงเจียงเหงาเจียบทุกรวงรัง แต่แม่เทียวเซซัง
เสาะแสวงทุกแห่งห้องหิมเวศทั่วประเทศทุกราวป่า สุดสายนัยนาที่แม่จะตามไปเล็งแล
สุดโสดแล้วที่แม่จะซับทราบฟังสำเนียง สุดสุรเสียงที่แม่จะรำเรียกพิไรร้อง
สุดผีเท่าที่แม่จะเื่องย่องยกอย่างลงเหยียบดิน ก็สุดสิ้นสุดปัญญาสุดหาสุดค้นเห็นสุดคิด
จะได้พานพบประสปรอยพระลูกน้อยแต่สักนิดไม่มีเลย จึงตรัสว่า เจ้าดวงมณฑาทองทั้งคู่
ของแม่เอ๋ย หรือว่าเจ้าทิ้งขว้างวางจิตไปเกิดอื่นเหมือนแม่ฝันเมื่อคืนนี้แล้วแล.....”

ลิลิตตะเลงพ่าย

เบื้องนั้นนฤนาถผู้	สยามินทร์
เบี่ยงพระมาลาผิน	ห่อนพ้อง
ศัตรารุชอรินทร์	ฤาฤก องค์เอย
เพราะพระหัตถ์หากป้อง	ปิดด้วยขอทรง
บัคมงคลพ่าห์ให้	ทวารัตติ
แว้งเหวี่ยงเบี่ยงเสียรสะบัด	ตกใต้
อุกคฤกพุกงยงัด	คอกช เส็กแฮ
เบนบ้ายหงายแขนให้	ท้วงท้อทีถอย
พลอยปล้ำเพ็ญกถ้ำท่าน	ในรณ
บัตราชฟาดแสงพล-	พ่ายพื่อน
พระเดชพระแสงดงคด	เผด็จคู่ เชิญแฮ
ถนัดพระอัสสาช้อน	ขาดด้าวโดยขวา
อูรารานร้าวแยก	ยลสยบ
เอนพระองค์ลงทบ	ท้าว <u>ดั้น</u>
เหนือคอกชซอนชบ	สังเวช
วายุวิวัฒน์สุดสิ้น	คู่ฟ้าเสวยสวรรค

กาพย์เห่เรือ

ปางเสด็จประเวศด้าว	ชลาลัย
ทรงรัตนพิमानชัย	กิ่งแก้ว
พริ้งพร้อมพวกพลไกร	แหนแห่
เรือกระบวนต้นแพรว	เพริศพริ้งพรายทอง
พระเสด็จโดยแดนชล	ทรงเรือต้นงามเฉิดฉาย
กิ่งแก้วแพรวพรรณราย	พายอ่อนหยับจับงามอน
นาวาแน่นเป็นขนำด	ล้วนรูปสัตว์แสนยาก
เรือริ้วทิวธงสลอน	สาครต้นครันครืนฟอง
เรือครุฑยุคนาคหิว	ลิวลอยมาพาผันผยอง
พลพายกรายพายทอง	ร้องโห่เห่ไอ้เห่มา
สรमुखมุขสีดำน	เพียงพิमानผ่านเมฆา
ม่านกรองทองรจนา	หลังคาแดงแยงมังกร
สมรรถชัยไกรกาบแก้ว	แสงแวววับจับสาคร
เรียบเรียงเคียงคู่จร	ดั่งร้อนฟ้ามาแดนดิน
สุวรรณหงส์ทรงพู่ห้อย	งามชดช้อยลอยหลังสินธุ์
เพียงหงส์ทรงพรมมินทร์	ลินลาศเลื่อนเดือนตาชม
เรือชัยไวว่องวิ่ง	รวดเร็วจริงยิ่งอย่างลม
เสียงเส้าเร้าระดม	ห่มท้ายเย็นเดินคู่กัน

สามัคคีเภทคำฉันท์

ฟังมรรยาที่ยึด	สุประพฤตีสถวนพรรค
รื้อริษยาอัน	อุปเลทไมตรี
ดังนั้น ฌ หมู่ใด	พิบ ไร้สมักรมิ
พร้อมเพรียงนิพัทธ์นี้	รวิวาทระเวงกัน
หวังเทอญุมิต้องสง	สยคงประสพปลัน
ซึ่งสุขเกษมสันต์	หิตะกอบทวิการ
ใครเล่าจะสามารถ	มนอาจรระรานหาญ
หักล้าง บ แผลกลาญ	ก็เพราะพร้อมเพราะเพรียงกัน
ป่วยกล่าวอะไรฝูง	นรสูงประเสริฐครัน
ฤาสรพัตต์วอัน	เฉพาะมีชีวีครอง
แม้มากพิถิงไม้	พิวใครจะใคร่ลอง
มัดกำกระนั้นปอง	พลหักก็เต็มทน
เหล่าไหนผิไมตรี	สละดี ฌ หมู่ตน
กิจใดจะขวายชวน	บ มิพร้อมมิเพรียงกัน
อย่าปรารถนาหวัง	สุขทั้งเจริญอัน
มวลมาอุบัติบรร	ดูโจน บ ได้มี
ปวงทุกข์พิบัติสรร	พกยันตรายกลี
แม้ปราศนิยมปรี	ติประสงค้ก็คงสม
คารชนประชุมเช่น	คณะเป็นสมาคม
สามัคคีปรารม	ภนิพัทธรำพึง
ไปมีก็ให้มี	พิวมีก็คำนึง
เนื่องเพื่อภยโยจิง	จะประสพสุขาลัย

นิราศนรินทร์

อุรุขยาขสล้มแล้ว
สิงหาสน์ปรางค์รัตนบรร-
บุญเพรงพระหากสรรค์
บังอบายเบิกฟ้า

เรื่องเรื่องไตรรัตน์พัน
รินรสพระธรรมแสดง
เจดีย์ระคะแซง
ยลยิ่งแสงแก้วแก้ว

โคมควรรจักฝากฟ้า
เกรงเทพไ้ชรณินทร์
ฝากลมเลื่อนโคมบิน
ลมจะชายชักช้า

จากมามาแล้วต่ำ
บางยี่เรือราพกลาง
เรือแพงช่วยพานาง
บางบ่รับคำคล้อง

เอียงอกเทออกอ้าง
เมรุชบุสมุทรคินลง
อากาศจักจารผจง
โคมแม่หยาคฟ้าแย้ม

ลอยสวรรค์ ลงฤา
เจ็ดหล้า
ศาสน์รุ่ง เรื่องเฮ
ฝีกพื้นใจเมือง

พันแสง
คำเช่า
เสียดยอด
แก่นหล้าหลากสวรรค์

ฤาคิน คีฤา
ลอบกล้า
บนเล่า นะแม่
ชอกเนื้อเรือมสวงน

ลำบาง
พีพร้อง
เมียงม่าน มานา
คล่าวน้ำตาคลอ

อวดองค์ อรเอย
เลขแต่้ม
จารึก พอฤา
อยู่ร้อนฤาเห็น